

Olena Vykhrystiuk,

main librarian, Vernadsky National Library of Ukraine

Valentyna Yanovska,

main librarian, Vernadsky National Library of Ukraine

Alla Yatchenko,

main librarian, Vernadsky National Library of Ukraine

International book exchange in the world information environment (cooperation of the Vernadsky National Library of Ukraine with other countries)

Today Vernadsky National Library of Ukraine is responsible for an international book exchange with scientific organization in 64 countries around the world. For the last years the changes of utmost importance to an international book exchange organization and implementation approaches have been achieved. With the advent of modern communication equipments many scientific publications have made a transition to an online format. The lack of funding for a regular publication shipping abroad forced many exchange partners into ceasing an international book exchange with Vernadsky National Library of Ukraine. The reasons are generally known: a price rise of postal services; a lack of funding; appearance of electronic format publications and electronic access. But an international book exchange is remaining an important acquisition source of international publications. The evolution criterion of the book exchange importance should not be determined as quantity, but the received publications information value is a general standard. It is necessary for the Library to broaden contacts with international scientific organizations and information centers in order to identify and implement new working methods and work formats in the area of an international book exchange.

Keywords: library, international book exchange, scientific information, scientific organizations, partners, library and information resources, statistics of book exchange.

УДК 021.64(045)+025.355ОРАС(045)

Ірина Баньковська,

головний бібліотекар Науково-технічної бібліотеки імені Г. І. Денисенка

Національного технічного університету України

«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ОРГАНІЗАЦІЯ БІБЛІОТЕЧНИХ КОНСОРЦІУМІВ (ІЗ ДОСВІДУ РОБОТИ ЗАРУБІЖНИХ БІБЛІОТЕК)

Стаття базується на матеріалах зарубіжних видань і описує теоретичні питання та досвід організації бібліотечних консорціумів, діяльність яких пов'язана зі створенням зведених електронних каталогів та каталогів наступного покоління.

Ключові слова: бібліотечні консорціуми, бібліотечна кооперація, зведені електронні каталоги, каталоги наступного покоління.

Консорціуми, як і кооперація, – звичне явище у бібліотечній практиці різних країн. Командна робота кількох бібліотек робить реальними цілі, що є недосяжними для однієї окремої бібліотеки. Зведений електронний каталог на рівні країни чи на рівні одного типу бібліотек країни – цілком посильне завдання для консорціуму.

Теоретичні знання та досвід інших організацій завжди можна використати у створенні власних проєктів, – це допомагає уникнути чужих помилок. Матеріал, поданий нижче, містить стислу інформацію про консорціуми, та приклади діяльності конкретних організацій і їх електронних каталогів. Програмне забезпечення, на якому можуть працювати зведені каталоги, може бути різним, але у даній статті за приклади взяті консорціуми, що мають досвід роботи із продуктами фірми Ex Libris.

Існують різні визначення поняття «консорціум»¹ – як ширші, так і вужчі, але загальну суть терміна можна сформулювати так: консорціум – це група незалежних бібліотек (двох і більше), що погодилися співпрацювати разом для забезпечення своїх певних потреб [1].

В цілому, консорціуми є прикладом бібліотечної кооперації і слугують стратегічним рішенням для зменшення бюджетних витрат та максимізації сервісів, що пропонуються для користувачів. Своєю участю у консорціумах бібліотеки-учасники погоджуються на спільне використання ресурсів, а

¹ Маються на увазі саме бібліотечні консорціуми.

точніше – всіх видів інформації у будь-яких форматах, персоналу і обладнання, досвіду та послуг [2].

Діяльність консорціумів умовно можна згрупувати за трьома основними видами:

1. Діяльність, що стосується пошуку та доставки інформації. Прикладом такої діяльності є: а) спільне використання ресурсів, МБА, фізична та електронна доставка документів; б) організація віддалених сховищ, кооперативний розвиток фондів, координація обміну серіальними виданнями, об'єднані колекції електронних книг; в) спільні АБІС чи Інтернет-провайдер, технологічна підтримка та обслуговування мережі або обладнання; г) проекти з оцифрування, організація цифрових архівів та інституційних репозитаріїв.

2. Групова діяльність із придбання ресурсів та матеріалів, наприклад, придбання баз даних чи обладнання.

3. Діяльність із розширення можливостей персоналу бібліотек, що включає тренінги, безперервну освіту, професійний розвиток та обмін досвідом [4].

Додатково можна назвати й інші послуги консорціумів – віртуальна довідка, бібліотечний маркетинг, адвокація, управління людськими ресурсами, фінансово-бюджетна підтримка, відеоконференції, програми літнього читання, підтримка окремих груп населення та розробка стандартів.

Розвитку консорціумів перешкоджають проблеми, що носять інституційний (організаційний), законодавчий, політичний та адміністративний, технологічний і фізичний характер [5].

Як основні переваги колективної діяльності бібліотек розглядаються такі її особливості: 1. Кооперація надає доступ до більшої кількості матеріалів. 2. Ефективна кооперативна програма збільшує обмежені можливості окремої організації, розділяє роботу та робить спільними її результати. 3. Завдяки поділу праці працівник має можливість концентруватися на окремому виді діяльності, в результаті його продуктивність праці зростає. Скорочення дублювання зусиль – ще один важливий результат спільної роботи. 4. Активна реклама бібліотеки та її сервісів скорочує кількість місць, куди користувачі можуть звертатися за конкретною послугою. 5. Кооперація покращує робочі відносини між бібліотеками-учасниками колективних проєктів [18].

Недоліки у груповій роботі існують також. Важливо пам'ятати, що така

діяльність завжди потребує компромісів. Окрема бібліотека може втратити можливість приймати управлінські рішення – прикладом може бути випадок, коли всі бібліотеки-учасники консорціуму повинні мати однакові правила книговидачі [7].

Якщо говорити про бібліотечний фонд конкретної бібліотеки, то при спільному використанні ресурсів, даний фонд може більше використовуватися бібліотеками-партнерами консорціуму, ніж бібліотекою-власником. Це може призвести до того, що видання, потрібне у конкретний момент користувачеві даної бібліотеки, буде просто відсутнім на місці [7].

А у країнах, що розвиваються, до проблем консорціумів можна додати ще слаборозвинену технологічну інфраструктуру, розпорошення зусиль та економічні і культурні бар'єри [9].

Типи та моделі консорціумів

Типологія консорціумів надзвичайно різноманітна². Але жодна із моделей, описаних різними авторами, не є вичерпною. Окремим країнам можуть бути властиві конкретні типи консорціумів, наприклад, для Європи є характерними бібліотечні об'єднання, що займаються електронними ресурсами, тоді як у США існує тенденція до більш комплексної діяльності таких організацій [19].

За місцем географічного розташування розрізняють міжнародні, національні, регіональні та локальні консорціуми.

Розмір об'єднань може бути різним – від великих (OCLC) і до зовсім маленьких, таких як FLC (Flatirons Library Consortia)³, що складається лише із трьох бібліотек.

Враховуючи тип бібліотек-учасниць або аспект їх діяльності, можна виділити консорціуми, що поєднують: а) бібліотеки різних типів, б) бібліотеки одного типу [2].

Можна також розділяти організації за причинами об'єднання їх учасників та їх певними потребами: наприклад, проведення тренінгів для персоналу, придбання електронних ресурсів тощо [3].

² A. Hirshon, T. Giordano, S. O'Connor, T. Haavisto, R. G. Miller, P. X. Zhou, G. E. Gorman та R. Cullen – це лише невеликий перелік авторів, що займалися типологією консорціумів.

³ <https://nell.boulderlibrary.org/help> – сайт консорціуму, каталог – <https://nell.boulderlibrary.org/>

За типом управлінської структури розрізняють організації з низькоформальною, напівформальною та формальною управлінською структурою – відповідно до централізованості прийняття рішень [3].

За типом організаційної структури існують: а) консорціуми з високим ступенем децентралізації, ціллю яких є лише придбання ресурсів; б) консорціуми з високим ступенем централізації, організації-учасники яких тісно пов'язані між собою [3].

За джерелами фінансування виділяють об'єднання, що мають: а) внутрішній тип фінансування – коли більша частина коштів надходить від їх учасників (щорічні внески залежать від розміру бібліотек, кількості користувачів, обсягу фонду і т. д.); б) зовнішній тип фінансування – якщо кошти надає окрема агенція (уряд, грантодавець тощо); в) комбінований тип фінансування – внески учасників і кошти зовнішньої агенції є джерелом існування організації [20].

З урахуванням тематики чи дисципліни, якій присвячені придбані електронні ресурси, консорціуми можуть орієнтуватися на одну або кілька дисциплін [2].

Направленість на визначену групу користувачів для бібліотечних об'єднань передбачає діяльність із врахуванням віку, інтересів чи освіти своїх користувачів – наприклад, індійський консорціум FORSA працює виключно на інтереси астрофізиків та астрономів [3].

Особливості прийому в учасники є основою для поділу на: а) відкриті консорціуми, що є незавершеними у своєму формуванні (їх учасники можуть приєднуватися і залишати організацію у будь-який час); б) закриті консорціуми, що передбачають обмежену участь; в) однорідні або рівнозначні моделі, засновниками яких є група професіоналів-однодумців із різних бібліотек однакового типу і розміру [3].

Організація-ініціатор консорціуму може бути різною – грантодавець, держава тощо [3]. Дуже часто причиною об'єднання бібліотек є ініціатива видавця, що пропонує великі знижки на електронні ресурси для об'єднання, яке діє на національному рівні – так звані «великі угоди» – «big deal». Такі угоди можуть складатися з сотень назв – повного списку журналів окремого видавця, що продається окремим пакетом консорціуму бібліотек за одну ціну [19].

Зобов'язання або відповідальність також є основою для визначення типів консорціумів. Переважна кількість спільних бібліотечних проектів спрямована на придбання видань. Але скажімо, консорціум SINTO у

Великій Британії є вдалим прикладом організації, що займається покращенням якості інформаційних послуг своїх бібліотек [20].

Поширення бібліотечних кооперативних проектів сприяє утворенню організацій, що займаються підтримкою співробітництва між консорціумами.

Міжнародна коаліція бібліотечних консорціумів ICOLC⁴ була заснована у 1996 р. і є неформальною організацією. Координаційний комітет ICOLC є волонтерським. Коаліція, яку часто називають консорціумом консорціумів, налічує понад 200 об'єднань⁵ з усього світу. Це організації Північної та Південної Америки, Європи, Австралії, Азії та Африки.

Консорціум постійно інформує своїх учасників про нові електронні інформаційні ресурси, цінові пропозиції провайдерів та постачальників електронної інформації.

Консорціум EIFL⁶ – «Електронна інформація для бібліотек» – був заснований у 1999 р. EIFL забезпечує доступ до знань, підтримує відкритий доступ і спеціалізується на електронних ресурсах. Учасники об'єднання – бібліотечні консорціуми із 47 країн Африки, Азії та Європи (понад 2 300 бібліотек). Крім того, організації ще з 13 країн працюють із EIFL як партнери по проектах⁷. Головний офіс консорціуму знаходиться у Європі.

Історія консорціумів та результати їхньої діяльності

Перші бібліотечні кооперативні проекти виникли ще у 80-х роках ХІХ ст. і стосувалися в основному каталогів, МБА та комплектування [11]. Проте, об'єднуватися у консорціуми бібліотеки почали значно пізніше – у 60-х роках ХХ ст.

Світ поступово змінювався, і зі статичних сховищ для збереження видань бібліотеки перетворилися на установи, що доставляють користувачам інформацію з усього світу [6]. Консорціуми стали допомагати своїм учасникам – бібліотекам – виконувати їх місію. Щоб краще пояснити ситуацію, звернемося до конкретних прикладів, що описують реалізацію проектів зі створення зведених електронних каталогів.

У країнах Східної Європи (Польщі, Чехії, Словаччині та Угорщині) автоматизація бібліотек була тісно пов'язана із грантодавчою діяльністю

⁴ The International Coalition of Library Consortia: <http://icolc.net>

⁵ На 15 листопада 2016 року.

⁶ <http://www.eifl.net>

⁷ На 15 листопада 2016 року.

фонду Ендрю Меллона. Але в 90-х роках ХХ ст. основною метою бібліотечних проєктів цих країн стало запровадження АБІС, каталогізація власних фондів та надання до них загального доступу [10].

Слід зазначити, що бібліотекам посткомуністичних країн у своїй роботі доводилося стикатися з різними складнощами: а) бібліотеки, що входили до одного консорціуму могли підпорядковуватися та звітуватися різним керівним органам (міністерствам); б) жодна з бібліотек не мала автономного бюджету; в) спостерігалася недостатньо конструктивна поведінка адміністрації університетів щодо власних бібліотек, г) прослідковувалася недостатня підготовка бібліотечного персоналу та його опір інноваціям [12].

Звернемося до прикладу Чехословаччини 1990-х років. Оскільки претенденти на грант повинні були діяти на основі консорціумів, то чотири найбільші чеські та словацькі бібліотеки заснували «Проект CASLIN» та консорціум і проголосили себе чесько-словацькою бібліотечно-інформаційною мережею [12]. У 1992 р. Проєкт отримав грантові кошти і був реалізований у 1995 р. Результатом роботи консорціуму став зведений каталог CASLIN. Після припинення фінансування проєкту, розпаду Чехословаччини, припинив існування і Міжнародний консорціум [12]. Спроба відновити його діяльність спостерігалася у 2000 р. [10]. Однак, ця спроба виявилася невдалою і нині проєкт зведеного електронного каталогу належить Національній бібліотеці Чехії, яка розбудовує та підтримує його.

Каталог завжди поєднував дані бібліотек із різними АБІС⁸ [10] і змінював кілька разів своє програмне забезпечення: спочатку він працював на CDS/ISIS; потім на Aleph 500, після цього на власній розробці Національної бібліотеки Чехії – системі CUBUS і у квітні 2002 р. каталог знову повернувся до роботи на Aleph 500, на якій працює і нині [10]. Ситуація з постійними змінами програмного забезпечення виникала через неможливість знайти для себе «ідеальну» систему, яка б дозволяла з легкістю оперувати даними з АБІС бібліотек-учасників проєкту.

На сьогодні, зведений електронний каталог Чеської республіки (CASLIN⁹) включає матеріали з фондів бібліотек та інших громадських

⁸ У різні часи це були TINLIB, LANius (пізніше Clavius); Aleph 500, KpSys, Rapid Library, Olib, ISIS, WINISIS, Daimon і т.д.

⁹ <http://aleph.nkp.cz/F/>

організацій Чехії – це приблизно 6,2 млн бібліографічних записів¹⁰. Записи зведеного каталогу відповідають Англо-американським правилам каталогізації (RDA/AACR2), ISBD та MARC-21¹¹ (до 2004 р. Національна бібліотека Чехії використовувала UNIMARC). Систематизація здійснюється за допомогою УДК. Ведеться Національна авторитетна база даних.

Зведений електронний каталог пропонує ряд сервісів для учасників проєкту та користувачів бібліотек. Усім доступні пошук та встановлення місця знаходження документів, система МБА; доступ до додаткового змісту записів (цитати, обкладинки та повний текст). Для учасників проєкту окремо надаються можливості завантаження записів через протокол Z39.50, експорт записів окремої бібліотеки, оновлення даних про місце-знаходження видань та контактної інформації про власника документа.

Національна бібліотека Чехії також має додаткове програмне забезпечення – SFX від Ex Libris та EBSCO Discovery System (EBSCO) для реалізації повноти пошуку серед усіх своїх ресурсів.

Латвія. Ідея створення єдиного електронного каталогу бібліотек Латвії з'явилася у 90-х роках ХХ ст. Вся діяльність, що була пов'язана з його створенням, проводилася на державному рівні. Зокрема, був розроблений проєкт «Єдина бібліотечно-інформаційна мережа LATLIBNET» та була створена неприбуткова державна організація «Консорціум бібліотечно-інформаційних мереж» (1997), який очолив його реалізацію. Пізніше Консорціум став Державною агенцією «Інформаційні системи культури» [13].

Головною метою проєкту було створення єдиної інтегрованої бібліотечно-інформаційної мережі для забезпечення обробки, збереження та розповсюдження інформаційних ресурсів бібліотек Латвії, яка стала основою національного зведеного електронного каталогу [13].

Спочатку учасниками консорціуму стали 8 найбільших наукових бібліотек Латвії. Сьогодні – це 12 латвійських бібліотек державного значення. Придбання АБІС Aleph 500 та серверів фінансував фонд Ендрю Меллона. У вересні 1998 р. був підписаний контракт про впровадження АБІС Aleph 500 у наукових бібліотеках Латвії державного значення. У 2000 р. Латвійська національна бібліотека розпочала формування електронного каталогу і

¹⁰ <http://www.caslin.cz/caslin-en/about-us>

¹¹ <http://www.caslin.cz/caslin/spoluprace/jak-prispivat-do-sk-cr/standardy/standardy-pro-souborny-katalog-cr>

авторитетних файлів на основі Aleph 500, а в березні 2000 р. було повідомлено про створення зведеного електронного каталогу. Всі бібліотеки, що увійшли до консорціуму і використовували до цього інші АБІС – VTLS¹² та IS/ALISE – конвертували свої дані до Aleph 500 [13].

Зведений електронний каталог наукових бібліотек Латвії¹³ налічує понад 800 тис. бібліографічних записів. При їх створенні використовується формат MARC-21, для класифікації – УДК. В залежності від бібліотеки, використовуються різні предметні рубрики: MeSH¹⁴, AGROVOC¹⁵, та Предметні рубрики бібліотеки Конгресу США – перекладені та адаптовані латвійською мовою [13]. Кожна бібліотека-учасниця консорціуму відповідає за введення даних та їх якість. Латвійська національна бібліотека відповідає за контроль якості бібліографічних записів у цілому та створює авторитетні файли для зведеного електронного каталогу [13]. Консорціум – це державна агенція, товариство відкритого типу, до якого можуть приєднуватися нові учасники. Консорціум Державна агенція «Інформаційні системи культури» володіє ліцензією Aleph 500 і відповідає за технічний стан системи [13].

Ісландія. З 1990 р. в Ісландії існували два зведені електронні каталоги на різних АБІС. Перший – Fengur на Dobis/Libis¹⁶, за який відповідали міська бібліотека Рейк'явіка та 70 публічних та шкільних бібліотек. Каталог був доступний лише для бібліотек-учасниць проекту. Другий зведений каталог працював на АБІС Libertas¹⁷, називався Gegnir і був доступний всім.

У 1998 р. з ініціативи міністра освіти був організований спеціальний комітет, головною місією якого став вибір та придбання єдиної бібліотечної системи для всіх ісландських бібліотек, для того щоб їх каталоги виглядали

¹² Virginia Tech Library Systems – АБІС від бібліотеки Політехнічного інституту і університету штату Вірджинія. Розроблена у 1975 році. У 2014 VTLS придбала компанія Innovative Interfaces Inc.

¹³ <https://kopkatalogs.lv/F/>, https://kopkatalogs.lv/F/?func=file&file_name=help-2

¹⁴ Предметні рубрики Національної медичної бібліотеки США.

¹⁵ Багатомовний тезаурус сільськогосподарської термінології від Продовольчої та сільськогосподарської організації Об'єднаних націй.

¹⁶ АБІС, що була розроблена у середині 1970-х рр. спільними зусиллями бібліотек. Дортмундського університету (Західна Німеччина), Левенського католицького університету (Бельгія) та IBM.

¹⁷ АБІС від SWALCAP (South West Academic Libraries Co-operative Automation Project – Велика Британія).

як одне ціле. В результаті роботи комітету було придбано АБІС Aleph 500 та створено електронний каталог [15] Gegnir¹⁸ – національної бібліотечної системи Ісландії.

Gegnir базується на єдиній для всієї країни АБІС і слугує зведеним електронним каталогом та бібліотечною системою для 290 бібліотек. На кінець 2014 р. каталог налічував 1 141 645 бібліографічних записів та 5 713 791 примірників. Один із останніх проектів, реалізованих у Aleph 500 – це підготовка системи для використання RDA у всіх бібліотеках Ісландії.

Доступ з однієї точки до різноманітних фондів ісландських бібліотек, музеїв та інших організацій здійснюється через національний пошуковий портал Leitir.is¹⁹. Leitir використовує Primo²⁰ від Ex Libris. Власником проекту є Консорціум ісландських бібліотек – публічна компанія з обмеженою відповідальністю [14]. Співвласники об'єднання – муніципалітети та держава Ісландія. Учасниками консорціуму є Національна та університетська бібліотека Ісландії, університетські, більшість публічних, наукові та спеціальні бібліотеки країни, а також шкільні бібліотеки. Усі учасники платять внесок. Консорціум оперує системами та сервісами від Ex Libris – Aleph 500, SFX, Primo, Primo Central Index, а також додатковим програмним забезпеченням Sargur – каталогізаційною системою для музеїв та організацій, що володіють культурною спадщиною Ісландії.

США має багату історію розвитку бібліотечних консорціумів. Збільшення їх кількості у країні припадає на 60–70-ті роки ХХ ст. та на кінець ХХ – початок ХХІ ст. Перший період, власне, є часом, коли перші об'єднання такого типу були зафіксовані як нове явище у роботі бібліотек. Другий відрізок часу пов'язаний із розвитком електронних баз даних та придбанням доступу до них.

Критичним для кооперативних проектів у США був економічний спад 2008 р. – багато консорціумів змушені були виживати, об'єднуватися або просто припинити своє існування. Ознаки покращення ситуації спостерігаються в наш час, хоча державне фінансування залишається нестабільним.

Різні професійні організації США проводять спеціальні дослідження консорціумів. Серед найцікавіших можна виділити кілька:

¹⁸ www.gegnir.is

¹⁹ <http://leitir.is> – є прикладом каталогу наступного покоління.

²⁰ Рішення для пошуку та доставки інформації, discovery system.

1. Дослідження «Бібліотечні мережі, кооперативи та консорціуми» від LNCC²¹ (2007) [16]. Вивчалися 204 об'єднання, що успішно розвивалися. Це були регіональні (61 %), локальні (26 %) та консорціуми у межах штату (12 %). П'ять основних сервісів, що надавалися консорціумами, стосувалися спільного використання ресурсів та МБА; професійного розвитку та безперервної освіти; консультацій і технічної допомоги та спільного придбання, в основному, баз даних. Більша частина фінансування надходила від бібліотек-учасниць; інші джерела прибутку включали фінансування від штату, внески учасників та локальні чи федеральні виплати за програмами.

2. Під час Дослідження, проведеного серед учасників Міжнародної коаліції бібліотечних консорціумів (ICOLC) у 2009 р. [17], були опитані учасники 42 консорціумів, що оцінювали пріоритетні напрями своєї діяльності у найближчому майбутньому. Найголовнішими стали напрями, представлені у порядку спадання важливості їхньої діяльності: управління бюджетом, придбання ліцензій на електронні ресурси, цифрові ініціативи, електронні каталоги наступного покоління та зведені каталоги, МБА, відкритий доступ, тренінги та дослідницькі проекти. Як видно з переліку, побудова електронних каталогів наступного покоління займала четверте місце серед інших важливих напрямів роботи ще сім років тому.

3. Дослідження від OCLC з вивчення національних трендів розвитку консорціумів (2012 р.) констатувало, що більше половини із вивчених 101 організацій мали понад 40 учасників, обслуговували різні типи бібліотек та діяли більше 30 років. Значна частина таких об'єднань мала постійних працівників, що трудилися повний робочий день.

Найціннішим аспектом участі у консорціумі їх лідери вважали професійну співпрацю. Найбільшою проблемою було визначено фінансування. Серед його джерел: фінансування від штату (громадські податки), внески учасників, федеральні кошти. Актуальними проблемами стали зменшення штату працівників, небажання працювати разом, зростання цін та вибір нової системи для зведеного каталогу.

4. Дослідження двох авторів Pronevitz та Horton (2012 р.) показало, що 87 консорціумів (тобто 1/3 від кількості організацій, що вивчалися у 2007 р.) або припинили своє існування, або були поглинуті іншими консорціумами.

²¹ Асоціація спеціалізованих та кооперативних бібліотечних агенцій – підрозділ Американської бібліотечної асоціації (ALA ASCLA «LNCC»).

Завершити огляд особливостей спільної роботи бібліотек хотілося б прикладом одного з провідних консорціумів США – Альянсу Орбіс Каскад (Orbis Cascade Alliance)²².

Альянс має цікаву історію. До 2002 р. на Тихоокеанському північному заході США існували два окремі консорціуми університетських бібліотек – Орбіс та Каскад.

Консорціум Орбіс утворився у 1993 р. з метою співпраці академічних бібліотек штату Орегон. У 1995 р. став доступним для використання його зведений каталог, що працював на АБІС Millenium від Innovative Interfaces, Inc., отриманій через грант. Консорціум Каскад також мав власний каталог і також використовував Millenium.

У 2002 р. було прийняте рішення про злиття двох окремих одиниць і утворення Альянсу Орбіс Каскад. Нове об'єднання успадкувало політику, процедури, технології та юридичну структуру консорціуму Орбіс [21].

Альянс – це неприбуткова організація, що об'єднує 39 бібліотек коледжів та університетів штатів Орегон, Вашингтон, та Айдахо²³. Обслуговує 275 тисяч студентів та має 10 постійних працівників. Серед сфер діяльності консорціуму: зведений каталог, спільна книговидача, кур'єрська доставка замовлених матеріалів, придбання електронних ресурсів, координація розвитку фондів та професійний розвиток персоналу. Місія консорціуму полягає в тому, що він дає можливість бібліотекам-учасникам забезпечити виконання їхніх власних цілей та завдань через співпрацю та інновації.

Альянсом керує Рада, що складається із директорів бібліотек-учасниць. Рада затверджує бюджет та всі стратегічні ініціативи. Кожна бібліотека направляє свого директора до Ради, кожен учасник Ради має один голос. Рада вибирає Правління директорів.

Консорціум об'єднує як повних учасників, так і учасників окремих програм.

Переломним у розвитку Альянсу став 2012 рік. Саме тоді Орбіс Каскад змінює традиційну АБІС на уніфіковану систему управління ресурсами Alma²⁴, а для пошуку та доставки інформації Primo²⁵. У певний момент

²² Сайт консорціуму <https://www.orbiscascade.org/>

²³ Станом на 16.11.2016.

²⁴ АБІС наступного покоління від Ex Libris.

²⁵ Програмне забезпечення використовується на основі принципу «програмне забезпечення як послуга» (SaaS) на основі хмарних технологій.

часу традиційні АБІС перестали допомагати консорціуму виконувати його місію, у результаті чого виникла нова мета об'єднання – побудувати каталог наступного покоління.

Нові продукти замінили різне програмне забезпечення в усіх учасників консорціуму. Багато учасників консорціуму отримали програмне забезпечення, яке б не змогли придбати самостійно. Впровадження Alma та Primo проводилося у чотири етапи – бібліотеки були поділені на чотири групи – остання група перейшла на робочий режим програмного забезпечення у грудні 2014 р.

Підсумовуючи все вищевикладене, можна зробити такі висновки: створення консорціумів має велике значення для бібліотек; для розвитку бібліотечних об'єднань дуже важлива підтримка на державному рівні; фінансова підтримка для таких організацій дуже важлива також і не має значення хто буде спонсором – держава, грантодавець і т. д.; найлегший варіант побудови зведеного електронного каталогу – це коли всі бібліотеки, що беруть участь у його створенні, мають однакове програмне забезпечення; консорціуми потребують спільних зусиль учасників та бажання працювати разом.

Список використаних джерел

1. *Bostick S. L.* Academic Library Consortia in the United States : An Introduction / S. L. Bostick // LIBER Quarterly. – 2001. – Vol. 11. – № 1. – P. 6–13.
2. *Muthu M.* Resource Sharing In Libraries : A Vital Role of Consortia / M. Muthu // International Research : Journal of Library & Information Science. – 2013. – Vol. 3. – №1. – P. 210–225.
3. *Tripathi A.* Library Consortia : Practical Guide for Library Managers / Aditya Tripathi, Jawahar Lal. – 1st ed. – Cambridge, MA : Chandos Publishing, 2016. – 142 p. – (Chandos Information Professional Series).
4. *Horton V.* Library Consortia : Models for Collaboration and Sustainability / Valerie Horton, Greg Pronevitz. – Chicago : American Library Association. – 2014. – 216 p.
5. *Evans G.* Edward. Developing Library and Information Center Collections / G. Edward Evans, Margaret Zarnosky Saponaro. – 3rd ed. – Englewood, Colo : Libraries Unlimited, 1995. – 556 p. – (Library Science Text Series).
6. *Mulimani M.* Cost effectiveness of UGC-Infonet e-journals consortium accessed by selected three university libraries of Karnataka state: Thesis submitted to the Karnatak University, Dharwad for the award of the degree of Doctor of Philosophy in Library and Information Science [Electronic resource] / Mulimani Mallikarjun. – Dharwad. –

2012. – Available from : <http://shodhganga.inflibnet.ac.in/handle/10603/14195>. – Title from the screen.

7. *Koppel T.* Libraries Working Together : Users Benefit when Libraries Share [Electronic resource] / Ted Koppel. – 2015. – Available from : http://www.ag-canada.com/docs/Libraries_Working_Together.pdf. – Title from the screen.

8. *Helmer J. J.* Consortial collaboration : a perspective from the US [Electronic resource] : In 6th ICOLC Conference, Barcelona (Spain), 28th-30th October 2004 / 6th ICOLC Conference. – Barcelona. – 2004. – Available from : <http://eprints.rclis.org/5809/>. – Title from the screen.

9. *Moghaddam G. G.* Library consortia in developing Countries : an overview / Golnessa Galyani Moghaddam, V. G. Talawar // Program Electronic Library and Information Systems. – 2009. – Vol. 43. – №1. – P. 94–104.

10. Union Catalogs at the Crossroad / Edited by Andrew Lass and Richard E. Quandt. – Hamburg : Hamburg University Press, 2004. – 454 p.

11. *Weber D. C.* A Century of Cooperative Programs among Academic Libraries / David C. Weber // College & Research Libraries. – 1976. – Vol. 37. – № 3. – P. 205–221.

12. Library automation in transitional societies : lessons from Eastern Europe / [compiled by] Andrew Lass, Richard E. Quandt. – New York : Oxford University Press, 2000. – 451 c.

13. *Stürmane A.* Co-operation of Libraries in developing the National Union Catalogue of Latvia / Aiva Stürmane // 7th Congress of Baltic Librarians Diversity in Unity : Baltic Libraries in the European Union. – 2004. – P. 115–119.

14. *Sveinsdóttir S.* Annual Report from the Consortium of Icelandic Libraries for Igelu National User group (INUG) 2015 [Electronic resource] / Sveinbjörg Sveinsdóttir, Sigrún Hauksdóttir. – Available from : <http://igelu.org/wp-content/uploads/2015/08/Iceland-INUG-report-2015.pdf>. – Title from the screen.

15. *Hauksdóttir S.* Consortium of Icelandic Libraries : A National Library System [Electronic resource] / Sigrún Hauksdóttir [for 11th Nordic Conference on Information and Documentation]. – Available from : http://www.upplysing.is/iod2001/papers/Hauksdottir_paper.doc – Title from the screen.

16. *Horton V.* Library Consortia Overview [Electronic resource] / Valerie Horton. – Available from : <https://www.minitex.umn.edu/Communications/Director/ConsortiaOverview.pdf> – Title from the screen.

17. *Perry K.* Where are library consortia going? : Results of a 2009 survey : Based on a paper presented at the 32nd UKSG Conference, Torquay, March-April 2009 / Katherine A. Perry. – Serials. – 2009. – Vol. 22. – № 2. – P. 122–130.

18. *Evans E.* Management issues of co-operative ventures and consortia in the USA. Part One / G. Edward Evans // Library Management. – 2002. – Vol. 23. – № 4/5. – P. 213–226.

19. Rowse M. The consortium site license : a sustainable model? / Mark Rowse // Libri. – 2003. – Vol. 53. – P. 1–10.

20. Pal J. K. Organizing models of library consortia : forming sustainable participation among potential partners in India / Jiban K. Pal // Annals of Library and Information Studies. – 2016. – Vol. 63. – P. 194–202.

21. Chmelir L. Orbis and the Founding of the Orbis Cascade Alliance : A Decade of Academic Library Collaboration in the Pacific Northwest, 1993–2003 [Electronic resource] / Lynn Chmelir. – Available from : https://www.orbiscascade.org/file_viewer.php?id=2791. – Title from the screen.

Стаття надійшла до редакції 03.01.2017 р.

Iryna Bankovska,

head librarian, Denysenko Library of the National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute»

Library Consortia (experience of working together)

The article combines information on theoretical and practical issues of library consortia. This form of library cooperation is the response to the needs of the times and serves as a strategic decision to reduce costs and expand the limited capacity of libraries. The main areas of consortia activities focus on discovery and delivery of information, group purchasing, and services that empower the library staff. The article identifies obstacles that prevent the development of such associations.

Like every phenomenon consortia have their advantages and disadvantages – they also considered, because they are very important for the risk assessment of collective work.

The basic factors affect types of consortia are detailed also. The working examples of consortia include projects of union electronic catalogues and next generation library catalogues. The creators of these projects are Czech Republic, Latvia, Iceland, and North America (the USA).

Keywords: library consortia, library cooperation, union electronic catalogues, next generation library catalogues.

УДК 025.45=161.2:001.891](091)(045)

Галина Гуцол,

заступник директора з наукової роботи
Державної наукової установи

«Книжкова палата України імені Івана Федорова»

УНІВЕРСАЛЬНА ДЕСЯТКОВА КЛАСИФІКАЦІЯ В УКРАЇНІ: ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

У статті поетапно досліджено історію розвитку та застосування Універсальної десяткової класифікації (УДК) в Україні від першого видання українською мовою у часи Української Народної Республіки до сучасності, проаналізовано організаційне, ліцензійне, наукове та нормативно-методичне забезпечення УДК в Україні.

Ключові слова: Універсальна десяткова класифікація (УДК), Консорціум Універсальної десяткової класифікації, Бібліотечно-бібліографічна класифікація (ББК), Книжкова палата України, бібліотеки, видавництва.

Основним призначенням індексу класифікаційної системи, який входить до складу вихідних відомостей у виданнях, є їх міжнародна ідентифікація – тематичної спрямованості, видової та географічної приналежності. Тому ключова вимога до класифікаційної системи – це використання її якомога більшою кількістю країн світу. Саме такою є УДК.

УДК – одна з найпоширеніших класифікаційних систем, яку перекладено на понад 40 мов народів світу, зокрема українську [1].

Історичним аспектам створення і впровадження україномовних таблиць УДК присвячено публікації М. Сенченка, Т. Вилегжаніної, Л. Мухітдінової, Н. Петренко, М. Ахвердової, О. Сербіна, однак повного аналізу функціонування класифікаційної системи УДК в Україні від часів Української Народної Республіки до сучасності не наводив жоден з науковців. Ця публікація є спробою автора здійснити такий аналіз.

Особливу увагу у статті приділено співпраці з Консорціумом Універсальної десяткової класифікації (далі УДКК), нормативному забезпеченню УДК та науково-методичній роботі, яку проводить Книжкова палата України. Розкриття цих аспектів обґрунтовує наукову новизну публікації.